

سپادکارو

ضمیمه اجتماعی روزنامه اصفهان زیبا / چهارشنبه ۶ اردیبهشت ۱۴۰۲

حاشیه بر مدار حاشیه

حاشیه‌نشینی با آینده اصفهان چه خواهد کرد؟

بررسی عملکرد خیریه‌ها و دفاتر تسهیلات‌دهی در مناطق حاشیه‌نشین

صفحه ۱۰ زیبا

حاشیه بر مدار حاشیه!

مروری بر علل و پیامدهای حاشیه‌نشینی و بازخوانی گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس

در رابطه با این پدیده

قدیمی اصفهان مثل جویباره بودیم که هسته و مرکز بافت سنتی اصفهان است. نسل‌درنسل با فرهنگ اصفهانی‌رئذگی کرده‌اند و امروزه با مشکلات عدیده‌ای در این قسمت مواجه هستیم . مرکز پژوهش‌های

مجلس سال گذشته

پژوهشی را با عنوان

« حا شیة نشینی

(اسکان غیررسمی)

در ایران رویکردها،

سیلستعها

اقدامات» انجام

داده که در آن به

عللخـتلف

حاشیه‌نشینی اشاره

کرده است. آن‌طور

که در این پژوهش

آمده است: «علل

بـروـز حاشیه‌نشینی

در ایران در چند

محور شامل فقدان

جاهه‌های اصلی و فرعی مناسب و فعالیت کارگاه‌های

آمایششی، وجود

اقتصاد غیرمولد، عدم

تعادل منطقه‌ای، مدیریت ناتوان برنامه‌ریزی

فضایی، بی‌عدالتی‌های اجتماعی و

اقتصادی، تمرکز سرمایه‌گذاری دولت در

شهرها و بورس‌بازی زمین و مسکن خلاصه

شده است؛ اما تحلیلگران تغییروتحولات

📍 **کروه جامعه** / ۴۵۰ تا ۵۰۰ هزار

نفر؛ نزدیک به نیم‌میلیونی که در

کم‌برخوردارترین و محروم‌ترین نقطه شهر

سکونت برگزیده‌اند؛ نقطه کوری که مثل

یک وصله ناسور سنجاق شده است به

شهر و فراس می‌زند بر تن آن و اسرهای

مختلفی برایش دوخته و بریده‌اند تا

سروصورتش را بزرگ کنند و لایه‌لای این

واخه‌های خوش آب‌ورنگ خانه‌های کپری

و محقر و آذرهای آسیب‌زده و محروم اثر

هر آنچه لایق انسان بودن است، پنهان

کنند؛ سکونتگاه‌های غیررسمی، مناطق

کم‌برخوردار و محروم و بافت فرسوده.

حاشیه؛ اما هرچقدری هم پُروپوشالش را

بزنن و دستی به سروصورتش بکشن،

«حاشیه» است و مختصات مربوط به

خود را دارد؛ اثر فقر و اعتیاد و خریدوفروش

مواد گرفته تا پیامدهای مختلفی که

زاینده هرکدام اثر این مشکلات هستند و

انواع آسیب‌های اجتماعی و اقتصادی و

امنیتی را نه‌تنها برای ساکنانش که ممکن

است برای باقی شهروندان نیز رقم بزنند.

بر اساس گزارش اداره کل راه و شهرسازی

اصفهان، اثر تعداد ۴۵۰ تا ۵۰۰ هزارنفری که

در حاشیه شهر اصفهان زندگی می‌کنند،

۲۲۱هزار نفر اثر آن‌ها در دوهزار و ۲۸۴

هکتار اثر مساحت حاشیه شهر اصفهان

ساکن هستند. اصفهان بیش از ۴۰درصد

این حاشیه‌نشینان را در خود جا داده

است و پس اثر آن، نجف‌آباد ۲۵درصد،

شهرضا بین ۳ تا ۱۷درصد در مناطق

مختلف و خمینی شهر با پراکندگی بین ۳

تا ۱۴درصد بیشترین حاشیه‌نشینی را در

استان به خود اختصاص داده‌اند.

حاشیه‌نشینی بحران‌های متعددی را به

همراه دارد و می‌تواند هر شهری را با

چالش‌های مختلفی همراه کند؛ همین

هم شده که در ماده «۸۰ قانون برنامه

ششم توسعه، حاشیه‌نشینی به‌عنوان

یکی اثر آسیب‌های اجتماعی اولویت‌دار

کشور مطرح شده است.

📍 **حاشیه‌نشینی چرا به‌وجود می‌آید و**

حاشیه‌ها گسترده می‌شوند؟

دلایل مختلفی برای بروز پدیده حاشیه‌نشینی می‌توان

ذکر کرد که شاید یکی اثر مهم‌ترین و اساسی‌ترین

آن‌ها، عدم توزیع برابر منابع اثر سوسی دولت‌ها و تمرکز

صرف آن‌ها بر مناطق مرکزی شهر باشد؛ مناطقی که

به‌مرورزمان ویرینی می‌شوند اثر فریبایی‌ها و نقاط قوت

شهری ؛ فارغ اثر اینکه تنها به فاصله چند دقیقه اثر

این مراکز شهری قدر عریان می‌شود و چهره‌اش را به

تماما می‌گذارد. حاشیه‌نشینی اما علت‌های مختلف

دیگری هم دارد؛ دلایلی اثرجمله مهاجرت. به گزارش

«ستیمر»، بررسی‌ها نشان می‌دهد بدون تردید

اصفهان در ۱۰ سال گذشته یکی اثر مقاصد پرتعداد

برای مهاجران داخلی و البته خارجی بوده است. وجود

صنایع مادر، خریداخت‌های حمل‌ونقل چشمگیر و

جاهه‌های اصلی و فرعی مناسب و فعالیت کارگاه‌های

صنعتی و تولیدی کارجویان و بیکاران را از استان‌های

مختلف به این استان روانه کرده است؛ جمعیتی که

با توجه به گرانی زمین و مسکن و وضعیت نامطلوب

اقتصادی، چاره‌های جز حاشیه‌نشینی ندارند. سیروس

شفقی، استاد جغرافیای شهری دانشگاه اصفهان،

به «ایرنا» گفته است که طی سه دهه گذشته شاهد

سکونت مهاجران اثر اطراف به حاشیه شهر و بافت

کشور) سایر دستگاه‌هایی که به‌صورت

مستقیم یا غیرمستقیم در حیطه وظایف و

مأموریت‌های خود در موضوع سامان‌دهی

سکونتگاه‌های غیررسمی ابقای نقش

می‌کنند، در دو بخش دولتی و غیردولتی

قابل‌تفکیک هستند؛ در بخش دولتی ۱۸

دستگاه و در بخش غیردولتی (نهاده‌ا،

بنیادها و سازمان‌های غیردولتی) ۹ دستگاه

در این زمین‌ه دخیل یا ذی‌نفع هستند. طی

دوره عملکردی قانون برنامه ششم توسعه

در حوزه سکونتگاه‌های غیررسمی دو برنامه

از سوی دستگاه‌های متولی اصلی به اجرا

درآمده است؛ برنامه جامع اقدام مشترک

دستگاه‌ها توسط شرکت ملی بازرآفرینی

شهری و برنامه استقرار دفتر تسهیلهگری و

توسعه محلی توسط سازمان امور اجتماعی

کشور. درمجموع، این برنامه‌ها ۵۶ محله

از سکونتگاه‌های غیررسمی در سطح کشور را

تحت مداخله قرار داده‌اند.

چالش‌های پیش روی دستگاه‌های

متولی در حوزه حاشیه‌نشینی

حاشیه‌نشینی بحران بزرگ است که حل

آن پیچیده و نیازمند عمل زمل و مداخله

دستگاه‌های مختلف است. در سال‌های

اخیر برنامه‌ها و سیاست‌های متنوعی در

راستای حل مشکلات حاشیه‌نشینان اجرا

شده است؛ اما بسیاری اثر آن‌ها به نتیجه

نرسیده و اینر مانده است. مرکز پژوهش‌های

مجلس به بررسی چالش‌های پیش روی

دستگاه‌های متولی نیز پرداخته است. اولین

و زیربنایی‌ترین چالش مربوط به ابهام در

وضعیت مفهومی حاشیه‌نشینی است؛ این

موضوع این یک طرف از به‌کارگیری مفاهیم

معادل بدون توجه به دقت نظر علمی و

کارشناسی و اثر طرف دیگر به دلیل بی‌توجهی

به تعریف مفهومی و عملیاتی مشخص

و معتبر اثر حاشیه‌نشینی و سنجه‌های

شناسایی آن در قوانین، آیین‌نامه‌ها و اسناد

مربوط ناشی می‌شود؛ به‌عبارت دیگر، فهم

و شناخت دقیقی اثر مسئله صورت نگرفته

است تا امکان ارائه راه‌حل مؤثر فراهم شود.

علاوه بر ابهام مفهومی موجود درزمینه

شهری و مقررات و استانداردهای شهرسازی

این زمین‌ه عبارت‌اند اثر: ضعف در چشم‌انداز

این واقعیت و اقدام برای تخریب یا تخلیه

اجباری ساکنان بوده است. بررسی سابقه

سیاستی مربوط به حاشیه‌نشینی حاکی از

به رسمیت شناخته شدن آن اثر ۱۲۸۲ است.

در این زمینه، ابتدا سند ملی توانمندسازی

و سامان‌دهی سکونتگاه‌های غیررسمی

به‌عنوان نقطه‌عطف درزمینه سیاست‌گذاری

برای این مسئله تصویب شده است. با

تصویب سند ملی راهبردی احیا، بهسازی،

نوسازی و توانمندسازی بافت فرسوده

در سال ۱۳۹۲، سند مذکور (سند ملی

توانمندسازی و سامان‌دهی سکونتگاه‌های

غیررسمی) منسوخ اعلام شده است؛ اما

ضمن ماده «۱۲۰ اثر قانون برنامه ششم

توسعه دولت مکلف به تدوین مجدد این

سند طی دو سال اول برنامه ششم بوده

است (هرچند این حکم محقق نشده

است). بررسی دستگاه‌ها و نهادهای متولی

در موضوع حاشیه‌نشینی نیز نشان می‌دهد

که علاوه بر دستگاه‌های اصلی (شرکت ملی

بازرآفرینی شهری و سازمان امور اجتماعی

در سکونتگاه‌های غیررسمی؛ ضعف در

رویکردهای مبتنی بر تمرکززدایی و تفویض

اختیارها به نهادهای محلی؛ ضعف در جلب

مشارکت اجتماعی ساکنان، نهادهای محل

و سازمان‌های غیردولتی؛ فقدان سازوکار مؤثر

نظارت و ارزیابی عملکرد دستگاه‌های ملی بر

اساس وظایف محوله و قوانین و مقررات

موضوعه.

با حاشیه چه کنیم؟

برای حل معضل حاشیه‌نشینی راهکارهای

بسیاری پیشنهادشده و آزمون‌وظطهای

بسیاری صورت گرفته است؛ راهکارهایی که

البته خیلی‌هایشان در نیمه‌راه به‌صورت

نصف‌نیمه رها شده‌اند و راه به جایی

نبرده‌اند. مرکز پژوهش‌های مجلس اما برای

حل این بحران راه‌حلهایی را پیشنهاد داده

است که در ادامه به آن اشاره می‌شود.

پرهیز اثر به‌کارگیری مفاهیم و اصطلاح‌های

غیردقیق در متن قوانین و برنامه‌ها؛

حاشیه‌نشین، حاشیه‌نشینی، بافت

حاشیه‌ای و حاشیه‌ شهر (به‌کاربردن

اصطلاح‌های دقیق مفهومی مبتنی بر

وضعیت هر بافت از طریق تدوین سند جامع

مفهوم شناختی درزمینه سنخ‌شناسی انواع

بافت‌های ناکارآمد و سنجه‌های شناسایی

هریک از آن‌ها؛

به‌روزرسانی وضعیت مداخله در مناطق

بر اساس شیوه‌نامه مصوب سال ۱۴۰۰؛ شامل

شناسایی محدوددها و محله‌های هدف

بر اساس این شیوه‌نامه، هم‌زمان با تهیه یا

بازنگری طرح‌های توسعه شهری مصوب؛

بازنگری در شرح خدمات و ضوابط

طرح‌های توسعه شهری در محدوددها و

محله‌های هدف اسکان غیررسمی؛

ارائه الگوهای طراحی و برنامه‌ریزی

شهری و مقررات و استانداردهای شهرسازی

و ساختمانی متناسب با واقعیت محیط

و استطاعت اقتصاری کم‌درآمد و فراهم کردن

امکان ارتقای تدریجی سکونتگاه‌ها؛

توجه به سیاست‌های آمایش کلان و

منطقه‌ای در سامان‌دهی جمعیت و فعالیت

و پیشگیری از گسترش محدوددهای اسکان

غیررسمی؛

تهیه و تصویب و ابلاغ برنامه پایش

جریان‌های مهاجرتی جمعیت در کشور

(بند«۱۰» الحاقیه سند ملی سال ۱۳۹۲)؛

پیش‌بینی بودجه الزام در شورهای

برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها بر اساس

مضوبه ستادهای بازآفرینی استانی (موضوع

ماده «۱۶» آیین‌نامه اجرایی برنامه ملی

بازرآفرینی شهری) و ابلاغ این موضوع به

استانداران کشور؛

بازتعریف نقش و جایگاه ستادهای

بازرآفرینی شهری با رویکرد تقویت آن‌ها و

تعیین تکلیف ستادهای استانی و شهرستانی

با شورهای برنامه‌ریزی و توسعه استان؛

تعیین تکلیف وضعیت حقوقی املاک

و اراضی در محدوددها و محله‌های هدف

اسکان غیررسمی؛

📍 **تحقق مدیریت یکپارچه شهری در**

موضوع سامان‌دهی محدوددها و محله‌های

هدف اسکان غیررسمی؛

واگذاری اختیاریها و مسئولیت‌های

ریاست ستاد بازرآفرینی شهری به شهرداران

در کلان‌شهرهای کشور، مشابه شهر تهران؛

استقرار سامانه جامع پایش و امرزیایی

عملکرد طرح‌ها و برنامه‌های اجرایی

درزمینه سکونتگاه‌های غیررسمی با پوش

دستگاه‌های ملی، استانی و محلی؛

ایجاد پایگاه اطلاعاتی مرجع برخط با

قابلیت به‌روزرسانی درزمینه میزان و انواع

بافت‌های ناکارآمد موجود در نقاط مختلف

کشور مبتنی بر شاخص‌ها و سنجه‌های

تدوین‌شده.

دوره	بازه زمانی	رشد شه‌نشینی	میزان رشد حاشیه‌نشینی	شرایط و دلایل
اول	از ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰	از ۲۸ به ۲۹/۶	آغاز دوران نوسازی و مدنیزیسیون	
	از ۱۳۲۲ تا ۱۳۴۰	از ۳۰ تا ۳۴/۵	آغاز جنگ جهانی دوم رکود اقتصادی کاهش رونق کشاورزی افزایش جاذبه شهرها	کمتر از ۳درصد
دوم	از ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۰	از ۳۴/۵ به ۴۰	اجرای اصلاحات ارضی و دگرگونی مناسبات اقتصادی و اجتماعی روستاییان	
	از ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۵	از ۴۰ به ۴۶	مکانیزه‌کردن کشاورزی کاهش تمرکز بر بخش اول (کشاورزی) از تزریق درآمدهای ناشی از فروش نفت به شهرها	۷درصد
سوم	از ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵	از ۶۱ به ۶۸	فقدان فرصت شغلی در روستا توزیع غیرعادلانه منابع ثروت	۱

دست‌وپنجه نرم می‌کند و همین هم باعث بی‌خانمان‌شدنش شده است، می‌گوید: «با پول فروش بازیافت‌ها فقط می‌توانم پول موادم را به‌دست آورم؛ برای سیرکردن شکمم هم فقط یک وعده غذا می‌خورم که آنهم توسط افراد خیر تهیه می‌شود. معمولاً در اغلب روزها خیره […] یا خیران بین کارتن‌خواب‌ها غذا توزیع می‌کنند.» خیره‌هایی که او به رسیدگی به دغدغه‌ها و نیازهای آن‌ها وجود دارد؛ به همین جهت مؤسسه‌های خیره در افزایش مشارکت اجتماعی، تقویت اعتماد و افزایش سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهمی دارند.»

خیره‌هایی که مردم را بدعات کرده‌اند

گسترش حاشیه‌نشینی و حضور افراد بی‌بضاعت و فقیر در کلان‌شهرهایی همچون اصفهان به دلیل توزیع ناعادلانه منابع و همچنین ناتوانی دولت در رسیدگی به این افراد، فعالیت خیره‌ها و افراد خیر را دوچندان می‌کند. در سال‌های اخیر، اما فعالیت برخی از خیره‌ها و عدم شفافیت‌های مالی آن‌ها نقدهایی را به عملکردشان وارد کرده است. زهرا ماندگاری که تسهیلگر امور اجتماعی است و سال‌ها در مناطق حاشیه‌ای شهر مثبت در راستای تقویت سرمایه اجتماعی است. در استان اصفهان با توجه به گسترش کمی و کیفی فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد، وجود سازمان‌های مردم‌نهاد،

«حضور خیره‌ها در این مناطق به این دلیل است که به‌رحال طبقاتی که در این نواحی زندگی می‌کنند، دارای پایگاه اقتصادی پایین‌تری هستند و نمی‌توان آن‌ها را به‌هیچ‌عنوان نادیده گرفت؛ هرچند سازمان‌های حمایتگری مثل کمیته امداد نیز به آن‌ها خدمات ارائه می‌دهند، خیرین به دلیل توزیع عادلانه منابع وارد میدان شده و به این افراد خدمت‌رسانی می‌کنند. فعالیت و کمک‌رسانی خیره‌ها در ابتدای امر منظم و مرتب بود؛ اما به‌مرور فعالیت برخی از آن‌ها از مسیر اصلی خارج شد؛ به این دلیل که برای تشویق تسهیلگران و خیران، خیره‌ها با شرطی از پرداخت مالیات معاف شدند و خیلی‌هاشان صرفاً فعالیت خود را بر توانمندسازی، معیشت و… متمرکز کردند. وقتی این اتفاق افتاد، به این خیره‌ها بودجه بیشتری تزریق شد و خیلی‌هاشان هم صرفاً به سمت‌وسوی انجام‌دادن کارهای نمایشی روی آوردند؛ مثلاً برای اینکه یک وعده‌غذا به فرد بدهند، او را وادار به سوادآموزی می‌کردند؛ درحالی‌که فرد به‌راحتی این آموزش‌ها را دور می‌زد و به‌جای اینکه خودش برود و مسئله عملکرد نامطلوب برخی از این خیره‌ها کم‌ک‌های حمایتی حاضر به هر کاری می‌شد. این مسئله باعث افزایش فرهنگ فقر به جای خود فقر در حاشیه‌ها شد.» او اما در ادامه به مزایای وجود خیره‌ها در مناطق حاشیه شهر نیز اشاره می‌کند و می‌گوید: «حضور برخی از این خیره‌ها باعث انسجام اجتماعی‌ می‌شود و کارهای بسیار خوبی مثل سوادآموزی و پیگیری تحصیل دانش‌آموزان کم‌بضاعت و توانمندسازی، حرفه‌آموزی و… به زنان و کودکان ازجمله کارهای بسیار خوبی است که افراد خیر در حاشیه‌ها انجام داده‌اند.»

موازی‌کاری ممنوع!

محسن محمدی‌زاده، تسهیلگر نیز دراین‌باره موضوع‌های مختلف است که می‌تواند آینده بهتری را در حوزه تقویت سرمایه اجتماعی برای کشور، به لحاظ افزایش اعتماد عمومی در بین نخبگان، اعتماد مردم به سازمان‌های مردم‌نهاد، مؤسسات خیره و در بین طبقات محروم جامعه ایجاد کند تا بدانند جایی برای رسیدگی به دغدغه‌ها و نیازهای آن‌ها وجود دارد؛ به همین جهت مؤسسه‌های خیره در افزایش مشارکت اجتماعی، تقویت اعتماد و افزایش سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهمی دارند.»

به گفته او، تعدد خیره‌ها و همچنین فعالیت خیرین زیرنظر افراد بومی اقدام مطلوبی نیست؛ «به خاطر اینکه این مسئله باعث موازی‌کاری می‌شود و خودش مشکلات دیگری را به‌وجود می‌آورد. چندین خیره که در یک حوزه مشترک کار می‌کنند، باید باهم تمیم شوند تا بتوانند در مسیری واحد گام بردارند و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت نیز انجام دهند. خیره‌ها علاوه بر کمک‌ها و حمایت‌های مالی که انجام می‌هند، باید اقدامات فرهنگی نیز انجام دهند؛ درواقع هر دو این‌ها باید در کنار همدیگر انجام شوند و این‌طور نباشد که انجام یکی، مانع از دیگری شود.»

لاله اصغرخراده / ماهیت کار خیره‌ها

باید چگونه باشد؟ آیا تعدد خیره‌ها در مناطق حاشیه‌ای لائمر است؟ چرا برخی اثر خیره‌ها در این مناطق در حال موازی‌کاری هستند؟ در سال‌های اخیر اصل حلقه‌های بستن خیره‌ها در این مناطق چگونه ساکنان حاشیه‌ها را بدعات کرده و انتقادهای خریادی را سمت خود جلب کرده است؟ این مثلث مرا همه شنیده‌اند که اگر می‌خواهید در حق کسی لطف کنید، به‌جای اینکه به دست او مایه دهید، ماهیگیری یادش دهید. گسترده‌ترشدن حاشیه‌ها و افزایش جمعیت حاشیه‌نشین‌ها در سال‌های اخیر به دلیل اوضاع نامناسب اقتصادی و همچنین فقر برخی از شهروندان لزوم فعالیت خیره‌ها و انجمن‌های مردم‌نهاد در این مناطق مرا دوچندان کرده است و این مهر بر هیچ‌کس پوشیده نیست. مسئله اساسی اما این است که برخی از این خیره‌ها در مناطق حاشیه‌ای صرفاً با نگاه‌های کوتاه‌مدت و گذرا مشغول به‌کار هستند و به دلیل حمایت‌های مادی صرف در این نواحی مرزور آن‌ها بدعات کرده‌اند. رضا اسماعیلی، جامعه‌شناس، در گفت‌وگو با «اصفهان‌زیبا» می‌گوید: «جامعه‌شناس، جامع فعالیت خیره‌ها و ماهیت آن‌ها سخن می‌گوید. اثر نظر او، در حال حاضر نیازسنجی‌های لائمر در حاشیه شهرها انجام شده است و ابهامی درمابین‌باره وجود ندارد؛ بلکه ابهام در سازمان‌دهی پاسخ‌گویی به این نیازهاست. فعالیت خیره‌ها نیازمند برنامه‌ریزی و تفکیک وظایف به‌صورت مشخص و تخصصی است.»

در ضرورت فعالیت خیره‌ها شکی نیست

آن‌طور که این جامعه‌شناس می‌گوید: «ممکن است یک محیط اجتماعی با آسیب‌ها و کاست‌ها و عدم تعادل در زمینه‌هایی مواجه شود؛ عدم تعادلی که، می‌تواند در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، فردی، روان‌شناختی و خانوادگی باشد.» انظر این استاد دانشگاه، این کم‌وکاست‌ها را به دو شیوه می‌توان جبران کرد: یکی، با استفاده از ابزارهای دولتی و دیگری، با استفاده از توانمندسازی و ظرفیت‌های مردمی. «معمولاً سیستم‌های دولتی در این‌طور نباشد که انجام مردم از کارآمدی بالایی برخوردار نیستند. سازمان‌های

خیره‌ها دچار اختلال کارکرد هستند

رضا اسماعیلی، جامعه‌شناس، در گفت‌وگو با «اصفهان‌زیبا» می‌گوید: خیره‌ها، فاقد پنجره واحد ارائه خدمات در نظام برنامه‌ریزی هستند.

خیره و افراد خیر به دلیل عدم برخوردارِ این سیستم‌ها از منابع کافی، وارد قفصه می‌شوند؛ پس ضرورت ایجاد و فعالیت تشکلهای خیره‌ای عنوان یکی از تشکلهای مدنی شبه‌های وجود ندارد و با توجه به اینکه در حال حاضر جمعیتی در مناطق حاشیه‌ای زندگی می‌کنند و بنا به دلایل مختلف دارای محرومیت‌هایی هستند و با انواع آسیب‌های اجتماعی دست‌وپنجه نرم می‌کنند، سازمان‌های مشخصی وارد کار می‌شوند و به این افراد خدمات ارائه می‌دهند.» این جامعه‌شناس در ادامه صحبت‌هایش به مشکل کار خیره‌ها اشاره می‌کند: آنجا که می‌گوید: «مسئله این است که خیره‌ها فاقد پنجره واحد ارائه خدمات در نظام برنامه‌ریزی خود هستند؛ به همین خاطر نمی‌توانند فعالیت‌های خود را به‌صورت تخصصی و حرفه‌ای انجام دهند؛ این موضوع باعث توزیع نابرابر و ناعادلانه خدمات و منابع می‌شود؛ مثلاً ممکن است یک خانواده از چندین منبع خدمات دریافت کند؛ درحالی‌که خانواده دیگر اصلاً خدماتی دریافت نکند؛ این یکی از مهم‌ترین کاستی‌هایی است که در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و رفاه اجتماعی باید به آن توجه کرد.» او با اشاره به اینکه برخی از سازمان‌های مردم‌نهاد و خیره‌ها با انگیزه‌های داوطلبانه و با نیت خیرخواهانه در مناطق حاشیه‌ای و محله‌های کم‌برخوردار حضور پیدا می‌کنند و در پی ارائه خدمات به افراد بی‌بضاعت و فقیر هستند، بیان می‌کند: «هدف این افراد از حضور در این محله‌ها و انجام این اقدامات، ایجاد تعادل نسبی در جامعه است.» البته همیشه فعالیت خیره‌ها این‌گونه نیست؛ چراکه انظر اسماعیلی برخی دیگر از خیره‌ها با اهداف دیگری در این محله‌ها مشغول به کار هستند؛ اهدافی مثل اینکه «مثلاً این افراد در پی به‌دست‌آوردن اعتبار و سرمایه اجتماعی هستند تا به‌وسیله آن، سرمایه اقتصادی برای خود دست‌وپا کنند. برخی دیگر از خیره‌ها نیز از این راه

به دنبال پول‌شویی هستند و چون خدماتی که انجام می‌دهند، جایی ثبت و ضبط نمی‌شود، از این طریق وارد عمل می‌شوند تا بتوانند دست به پول‌شویی بزنند؛ ضمن اینکه این خیره‌ها مالیاتی نیز پرداخت نمی‌کنند؛ درحالی‌که در بسیاری از کشورها و جوامع مؤسسات خیره ثبت می‌شوند و دولت‌ها نیز از آن‌ها مالیات اخذ می‌کنند؛ چراکه آن‌ها دارای درآمد هستند. این کار باعث می‌شود خیره‌ها هیچ فعالیت پنهانی نداشته باشند و تمامی اقدامات آن‌ها شفاف و بدون شک و شیبه باشد؛ پس همه این‌ها نشان می‌دهد که ارائه خدمات خیره‌ای در کشور ما نیز نیازمند بازنگری و ثبت معیار و قوانین جدید است.»

تعدد خیره‌ها؛ آری یا خیر؟

این جامعه‌شناس در بخش دیگری از سخنانش به تعدد خیره‌ها نیز اشاره می‌کند و آن را امری نامطلوب می‌داند و می‌گوید: «این مسئله نشان‌دهنده این است که برنامه‌ریزی اجتماعی درست و حساب‌شده‌ای برای اقشار محروم وجود ندارد؛ به‌اضافه اینکه هرکسی کار خودش را انجام می‌دهد. همه این‌ها نشان‌دهنده اختلال کارکرد در نظام خیره‌ها و لزوم بازنگری در فعالیت آن‌هاست. در حال حاضر نیازسنجی‌های لازم در حاشیه شهرها انجام شده است و ابهامی دراین‌باره وجود ندارد؛ بلکه ابهام در سازمان‌دهی پاسخ‌گویی به این نیازهاست. فعالیت دیگری نیازمند برنامه‌ریزی و تفکیک وظایف به‌صورت مشخص و تخصصی است.»

📌 **گروه جامعه /** آمارها متناقض‌اند و هر کدامشان روایتی جداگانه اثر حاشیه‌نشینی و حاشیه‌نشین‌ها دارند: برخی می‌گویند حدود ۶۰۰هزار نفر در حاشیه شهر اصفهان زندگی می‌کنند و بعضی دیگر گواهی می‌دهند که بین ۴۰۰ تا ۴۵۰هزار نفر در مناطقی خواسته یا ناخواسته سکونت می‌کنند که مُهر حاشیه بر پیشانی آن حک کرده‌اند. اعتیاد، فقر، سرفت، قاچاق، کودکان کار و… اثرجمله آسیب‌ها و جرایمی است که در حاشیه شهرها به‌وضوح به چشم می‌خورد و به دلیل حضور پرمرنگ مهاجران داخلی و خارجی در این نواحی روزبه‌روز نیز بر آمار آن افزوده می‌شود. در این میان، اما توسعه محله‌های موجود در حاشیه‌ها و افزایش امکانات تفریحی و رفاهی و فرهنگی یکی اثر اقدارهایی است که در سال‌های اخیر موردتوجه قرار گرفته است؛ طرح‌هایی که البته برخی اثر آن‌ها صرفاً نمایشی و به‌منظور خودی‌نشان دادن برخی اثر مسئولان و عکس‌یادگاری گرفتن در حاشیه‌نشینان است و آبی اثر آن‌ها تاکنون گرم نشده است. پرسش، اما این است که آیا در اجرای طرح‌های توسعه در این مناطق نیازسنجی‌های لائمر صورت گرفته است و چرا برخی اثر آن‌ها به‌رغم صرف هزینه‌های چشمگیر نتوانستند موفق عمل کنند؟ مصطفی نباتی نژاد، عضو شورای شهر اصفهان، در گفت‌وگو با «اصفهان‌خوب‌ها» در رابطه با چندویچون توسعه در حاشیه شهرها سخن می‌گوید.

همه باید به میدان بیایند

عضو شورای شهر اصفهان با بیان اینکه کسانی که در حاشیه شهرها سکونت می‌کنند، معمولاً مهاجران هستند یا اینکه افرادی از پایگاه‌های اجتماعی و اقتصادی پایین‌تری هستند که بنا به دلایل مختلف از شهر رانده و به حاشیه شهر سرریز شده‌اند، می‌گوید: «دلایلی که عمده‌ترین آن مسائل اقتصادی است؛ چراکه طبقه روشنفکر و حاکم اصولاً مرکزین است و خواسته یا ناخواسته به تقویت مرکز شهر می‌پردازد و همین هم می‌شود که حاشیه در «حاشیه» باقی می‌ماند؛ البته در حاشیه شهرها مسائل و مشکلاتی به چشم می‌خورد که ریشه آن‌ها اجتماعی و فرهنگی است و بخشی از آن‌ها نیز به نظام‌های ارزشی و نگرشی و فکری مربوط می‌شود که بالغ نشده‌اند.» آن‌طور که نباتی‌نژاد در گفت‌وگو با «اصفهان‌زیبا» می‌گوید: «دستگاه‌های مختلف و شهرداری‌ها باید وارد میدان شوند تا به تأمین زیرساخت‌های اولیه و موردنیاز در مناطق حاشیه‌نشین بپردازند؛ به‌طوری‌که افرادی که در محله‌های کم‌برخوردار و حاشیه‌ای زندگی می‌کنند، برای رفع نیازهای مختلف بهداشتی، فرهنگی و… خود نیازی به رفت‌وآمد به نقاط دیگر شهر نداشته باشند؛ برای مثال، اگر در حاشیه شهر بوسان‌ها و پارک‌ها به فراخور نیاز تأسیس شوند، افرادی که در آن مناطق زندگی می‌کنند، برای پرکردن اوقات فراغت خود دیگر نیازی به رفت‌وآمد به مرکز شهر ندارند. حاشیه‌ها عموماً توانایی جذب جمعیت

نیاز حاشیه‌نشینان در حاشیه برطرف شود

مصطفی نباتی‌نژاد، عضو شورای شهر، در گفت‌وگو با «اصفهان‌زیبا» از چندویچون توسعه در حاشیه شهر می‌گوید

بالایی را دارند؛ درحالی‌که توسعه متوازن شهری این مناطق را نادیده می‌گیرد، همه این‌ها نیازمند یک علاج بلندمدت است.»

سامان‌دهی مهاجران به قانون نیاز دارد

او در ادامه سخنانش به سامان‌دهی مهاجران که معمولاً حاشیه شهر را به‌عنوان گزینه اول جهت محل سکونت خود انتخاب می‌کنند نیز اشاره می‌کند و می‌گوید: «این مسئله نیازمند تصویب قانون است. وقتی مهاجری به شهری وارد می‌شود، ابتدا باید تحت آموزش و مراقبت قرار گیرد؛ زیرا مهاجری از یک کشور دیگر بدون شناخت و آگاهی به کشور دیگری مهاجرت می‌کند و در شهری ساکن می‌شود. این فرد در خصوص فرهنگ و مسائل منطقه‌ای که در آن ساکن شده است، هیچ شناخت و آگاهی ندارد و همین موضوع به‌مرورزمان باعث ایجاد مشکلاتی در بافت‌های حاشیه‌ای کلان‌شهرها می‌شود؛ پس لازم است نمایندگان مجلس قانونی در این رابطه وضع کنند تا به واسطه آن، مهاجران خارجی که می‌خواهند در مناطق مختلف شهری ایران ساکت شوند، ابتدا مورد آموزش قرار گیرند؛ سپس به زندگی خود در آن منطقه شهری ادامه دهند.»

فقر فرهنگی نتیجه فقر اقتصادی است

این عضو شورای شهر اصفهان در بخش دیگری از سخنانش با اشاره به اینکه هر منطقه شهری به‌مرور تحت‌تأثیر بافت اجتماعی خود قرار می‌گیرد، بیان می‌کند: «فقر اقتصادی در مناطق حاشیه‌ای موجب بروز فقر فرهنگی شده است؛ بنابراین توسعه شهری در این مناطق نیز باید در حد متعارف خود اتفاق بیفتد و این مناطق نیز توانمند شده و منابع به‌صورت عادلانه توزیع شوند.»

نباتی‌نژاد در بخش دیگری از سخنانش با اشاره به لزوم سامان‌دهی مهاجران در مناطق حاشیه‌ای شهر می‌گوید: «به‌رحال ما شاهد تجمع مهاجران در حاشیه شهر هستیم؛ مهاجرانی که از ملیت‌های مختلف هستند و به همین خاطر رفتار و رویه خاص خود را دارند؛ بنابراین سامان‌دهی آن‌ها از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. باید گام‌هایی در این زمینه در کلان‌شهرها برداشته شود که فرد مهاجر بدانند مقصد پذیرای اوست. در کشورهای توسعه‌یافته مهاجران می‌دانند که با چه هدفی قرار است مهاجرت کنند و کشور میزبان نیز افراد نخبه و باهmart را می‌پذیرد؛ پس باید به این سمت‌وسو گام برداریم که اگر کسی هم خواست به این شهر مهاجرت کند، به‌صمد اشتغال‌های تک، اصفهان را انتخاب کند.»

انتخاب کند.»

انتخاب کند.»

انتخاب کند.»

انتخاب کند.»

انتخاب کند.»

تورم کنترل نشود، مردم به حاشیه پناه می‌برند

سید مهدی حجازی، رئیس اتحادیه املاک اصفهان: تغییر کاربری اراضی در حاشیه شهرها موجب افزایش قیمت زمین می‌شود

لاله اصغرزاده / قیمت ملک و خرمن سر به فلک کشیده و در یکی دو سال اخیر باعث شگفتی شهروندان اصفهانی شده است؛ به طوری که در این سالها قدرت خرید بسیاری از شهروندان پایین آمده است و آنها دیگر توان دست‌وپاکردن خانه‌ای نقلی، حتی در مناطق پایین شهر یا اجاره‌کردن آپارتمانی کوچک و جمع‌وجور را هم ندارند و هشتان‌گرو نشان است. در این میان، اما برخی مدعی هستند که نرخ خرمن و همچنین اجاره‌بها در همین یکی دو سال که تورم افسار پاره کرده و قیمت ملک نجومی شده، در حاشیه شهر نیز با افزایش چشمگیر و گاه غیرمعتاد و غیرمنطقی همراه شده است؛ آن‌چنان که نرخ برخی از املاک در مناطق حاشیه‌ای رشد بیشتری نسبت به سایر مناطق شهری داشته است. مدعیان این مسئله دلیل افزایش بی‌رویه ملک در این مناطق را هم سرریز شدن جمعیت به حاشیه شهرها و همچنین مهاجرت معکوس در سال‌های اخیر بیان می‌کنند؛ البته این در حالی است که سید مهدی حجازی، رئیس اتحادیه املاک اصفهان، در گفت‌وگو با «اصفهان‌نویس» این ادعا را رد می‌کند و می‌گوید: «درست است که افزایش ملک در مناطق حاشیه‌ای در سال‌های اخیر که تورم بالا بوده، رخ داده است، این افزایش غیرمعتاد و منطقی نبوده و این‌طور نیست که نرخ خرمن در مناطق حاشیه شهر نسبت به سایر نقاط شهری بالاتر باشد.

مناطق نیز افزایش خواهد یافت.

عمده‌ترین دلیل افزایش قیمت ملک در مناطق حاشیه‌ای چیست؟

شاید یکی از علل مهم تغییر کاربری‌هایی است که به صورت غیرمجاز انجام می‌شود. در حالی که در حاشیه شهر ممنوعیت تفکیک کاربری وجود دارد و حتی املاکی که تغییر کاربری پیدا می‌کنند، پلمب و با متخلفان آن برخورد می‌شود، برخی از مردم به صورت غیرقانونی دست به تغییر کاربری می‌زنند و اراضی کشاورزی را به ویلا و... تبدیل می‌کنند؛ البته ممکن است مردم به قانون آگاهی نداشته باشند و ندانند که نباید اراضی کشاورزی را تغییر دهند؛ چراکه همین تغییر کاربری موجب افزایش قیمت ملک می‌شود. شهروندان باید بدانند که این تغییر کاربری اقدامی مجرمانه است و به هیچ‌عنوان نباید دست به چنین کاری بزنند.

افزایش قیمت خرمنی که در حاشیه

شهر در یکی دو سال اخیر رخ داده و خود شما نیز به آن اشاره کردید، آیا چشمگیر و غیرمنطقی است یا اینکه نسبت به سایر نقاط شهری قیمت زمین در این مناطق گران‌تر است؟

خیر، افزایش قیمت زمین یا اجاره‌بها به آن صورت که خود ساکنان حاشیه‌ها مدعی هستند، نیست؛ اما به‌رحال وقتی تورم وجود داشته باشد، بر همه چیز تأثیر می‌گذارد و به‌طور کلی اقتصاد را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. در این میان مسکن نیز از این مسئله تأثیر می‌پذیرد.

در حال حاضر تقاضا برای سکونت در حاشیه شهر به چه میزان است؟ آیا به دلیل افزایش قیمت اجاره‌بها و مسکن در مناطق مرکزی شهر در

سال‌های اخیر تقاضا برای سکونت در حاشیه شهر افزایش یافته است؟

تقاضا برای سکونت در حاشیه شهر وجود دارد و اگر هم قوانین و مقررات رعایت شود، اشکالی ندارد و قانون نیز حمایت می‌کند. از سوی دیگر، تقاضا برای زندگی در شهرک‌های اقماری مثل بهارستان، فولادشهر و... بالاست؛ زیرا اگر تورم کنترل نشود و اجاره‌ها و نرخ خرمن همچنان بالا برود، مردم به‌ناچار مجبور هستند به حاشیه شهرها پناه ببرند و در این مناطق زندگی کنند.

در یکی دو سال اخیر شاهد افزایش چشمگیر نرخ املاک، به‌ویژه در کلان‌شهرها بودیم. آیا این افزایش قیمت در مناطق حاشیه‌ای نیز رخ داده است؟

قطعاً تورم بر اقلام اساسی که یکی از آنها مسکن است، تأثیرگذار است؛ چه خرید و فروش ملک و چه اجاره‌بها. به همین دلیل وقتی تورم رخ می‌دهد، حاشیه شهر نیز از آن در امان نخواهد بود و قیمت املاک در این